

ИКОНОМИЧЕСКИТЕ РЕГИОНИ НА КИТАЙСКАТА НАРОДНА РЕПУБЛИКА: СЕВЕРОЗАПАДЕН РЕГИОН

Илиян Матеев

Великотърновски университет, България

THE ECONOMIC REGIONS OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA: NORTHWESTERN REGION

*Iliyan Mateev*¹

University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

Abstract: The article discusses the conditions for the development of the Northwestern region of the People's Republic of China and the achieved results.

Keywords: China; Economic Regions; Northwestern Region

Северозападният регион включва провинциите Шънси, Гансу, Цинхай, Нинся-хуейския автономен регион и Синдзян-уйгурския автономен регион.

Шънси (39.5 млн. д.; 195.8 хил. км²) граничи на запад с провинция Гансу, на северозапад – с Нинся-хуейския автономен район, на север – с автономния регион Вътрешна Монголия, на североизток и изток – с провинция Шанси, на изток – с провинция Хънан, на югоизток – с провинция Хубей, на юг – с града на централно подчинение Чунцин и на югозапад – с провинция Съчуан (National Bureau of Statistics of China 2021, pass.).

Провинция Шънси се състои от три отделни природни района – планински южен регион (част от планината Цинлин), долината на река Уейхъ (приток на Хуанхъ) и северното плато Ордос.

Планината Цинлин е източно продължение на планинската система Кунлун, простираща се от Памир на запад до Сино-Тибетските планини на изток, и е вододел между реките Хуанхъ на север и Яндзъ на юг (Britannica: Qin Mountains 2022, pass.).

---

¹ Dr. Iliyan Mateev is an Associate Professor at "St Cyril and St Methodius" University of Veliko Tarnovo; Faculty of Economics; Department of Economic Theory and International Economic Relations; Email: i.mateev@ts.uni-vt.bg

В долината на река Уейхъ се е зародила китайската цивилизация, а до X век от н.е. е дом на няколко столици. В района, където реката Дзинхъ се влива в Уейхъ, са осъществени първите амбициозни напоителни проекти в Китай – каналните системи Байгонг и Ченгонг, построени през III век пр.н.е. (Britannica: Wei River 2022, pass.).

Платото Ордос представлява обширно пустинно плато, състоящо се от вълнообразни хълмове и равнини. Средната му надморска височина е около 1100 м, а хребетите му рядко се издигат над 2000 м. Голяма част от територията на платото е покрита с подвижни пясъци. В района на Ордос има малко потоци, а климатът е изключително сух, земята получава по-малко от 250 мм валежи годишно. В южната част на Ордос има голям брой солени басейни и езера без дренажен изход; много от тях са изсъхнали, оставяйки отлагания от сол и сода. Растителността е изключително оскъдна, особено в по-сухите северни и западни части. Целият район е слабо населен. Повечето от жителите са от китайски произход, заселили се в платото предимно през XIX век, а потомците на монголските народи, които първоначално са живели там, сега са малцинство. В опит да предотврати разпространението на опустиняването и пясъчните дюни, китайското правителство започва през 60-те години да засажда широк пояс от устойчиви на суша дървета по южните и източните краища на платото (Britannica: Ordos Plateau 2022, pass.).

Климатът в долината на река Ханшуй, намираща се в южната планинска част, в близост до субтропичната провинция Съчуан и Чунцин е влажен, с меки зими и дълги, горещи лета.

Климатът в долината на река Уейхъ е сравнително мек. Средните зимни температури са около 0 °C, а периодът без замръзване продължава около 240 дни. Годишните валежи са между 500 и 640 мм, които падат предимно между май и октомври, с остър пик през септември и октомври.

Климатът в платото Ордос е студен сух или полусух, със студени и много сухи зими, сухи пролети и есени, и горещи, влажни лета.

Растителността в северната и южната зона е рязко обособена. В южната планинска област са разпространени смесените широколистни и вечнозелени гори. Северните склонове на планината Цинлин и южната част на долината на Уейхъ първоначално са били покрити с широколистни гори, които са изсечени. По-голямата част от площта на платото Орос е покрита с трева или ниски, устойчиви на суша храсти. Широколистни гори има само на най-високите места и около водните течения. Северната област е била интензивно култивирана от първото хилядолетие пр.н.е. и нейната естествена растителност е практически унищожена.

В южната долина на река Ханшуй основната зърнена култура е оризът, следван от царевицата. В районите, разположени на по-висока надморска височина, се отглеждат ечемик и овес. Районът на долината на река Уейхъ е интензивно култивиран. Повече от половината от общата му площ се обработва. Отглеждат се ориз, пшеница, ечемик, царевица, тютюн, памук, захарно цвекло, сусам, рапица и др. Северното плато Ордос е твърде студено през зимата, за да оцелеят зърнените култури.

Добивите от декар зърнени култури в Шънси са под средните за страната, но прогресът в областта на селското стопанство е значителен.

В северната част на провинцията има огромни запаси от въглища – втори по големина в Китай след тези на провинция Шанси. На север, близо до границата с Нинся-хуейския автономен регион и автономния регион Вътрешна Монголия, са открити големи запаси от петрол и природен газ, като е започнат промишленият им добив.

По-голямата част от електроенергията в провинцията се произвежда в топлоелектрически централи. Броят на водноелектрическите централи обаче расте, особено на река Ханшуй. Шънси произвежда излишък от електроенергия, която се изнася в съседните провинции (Britannica: Shaanxi 2022, pass.).

През 2021 г. БВП на Шънси е бил на стойност (CNY 2980bn), което нарежда провинцията на 14-о място в КНР. През същата година доходът на човек от населението е бил на 12-о място в страната: CNY 75400 (Zhou 2022, pass.).

Административен център и най-голям град е Сиан. Населението му през 2020 г. е наброявало 8.6 млн. д., а градът е заемал 10-о място в Китай (Macrotrends: Xian 2022, pass.).

През 2021 г. икономиката на Сиан е двадесет и четвърта по големина сред градовете в КНР (CNY 1069bn); (CEIC GDP: Shaanxi... 2021, pass).

До средата на XX век Сиан е слабо индустриализиран град, но след провъзгласяването на Китайската народна република на 1 октомври 1949 г., новото правителство полага големи усилия за развитието на различни видове промишленост. Особено внимание се обръща на развитието на металургията, химията, машиностроенето, производството на строително оборудване, хранително-вкусовата и текстилната промишленост. След началото на икономическите реформи през декември 1978 г., бързо се развива и електрониката.

В Сиан е силно развита авиационната промишленост. През 1958 г. е създадена AVIC Xi'an Aircraft Industry Group Company Ltd., специализирана в производството на турбовитлови пътнически самолети (Xian MA60, Xian MA600 и Xian MA700), бомбардировачи (Xian H-6 и Xian H-20, из-

ползващ технологията „стелт“), изстребител – бомбардировачи (Xian JH-7) и транспортни самолети (Yun-7, Yun-14, Xian Y-20 и Xian KJ-600); (AVIC 2022, AVIC Xi'an Aircraft Industry Group Company Ltd).

В Сиан се намира Центърът за сателитно проследяване и управление, известен също като База 26, който заедно с Центъра за управление на космическите полети в Пекин е сред двата основни центъра на китайската космическа програма. Станцията за проследяване е оборудвана с антенни ферми, мачти и комуникационни антени, докато станцията за управление е оборудвана с телевизионни екрани, конзоли, плотери и високоскоростни компютри, които позволяват на операторите да проследяват орбиталните траектории на всички китайски сателити в орбита (Federation of American Scientists 1998, pass.).

В града има стратегическо важен за страната завод за космическо оборудване на Китайската аерокосмическа научно-техническа корпорация (China Aerospace Science and Technology Corporation 2018, pass.).

Зоната за икономическо и технологично развитие на Сиан е основана през септември 1993 г. и е одобрена като зона за развитие на държавно ниво от Държавния съвет през февруари 2000 г. През 2020 г. в нея има повече от 3600 предприятия, включително над 100 с чуждестранно финансиране. 31 от инвестиционните проекти са финансирани от компании, влизащи в класацията „Fortune Global 500“, като американската Coca-Cola, японските Hitachi, Mitsubishi Electric и Asahi, германските Siemens, Bosch и Thyssen Krupp, британските British Petroleum и Rolls-Royce, британско-хонконгската Swire, френските Alstom, Vallourec и Danone, нидерландската Heineken и шведско-швейцарската ABB (The Government Website of Shaanxi Province 2022, pass.).

Сиан е сред най-важните транспортни центрове на Китай още от древността. Започвайки от Сиан, Пътят на коприната (6400 км) следва Великата китайска стена на северозапад, заобикаля пустинята Такламакан от север и от юг, като северният маршрут продължава към Кашгар (Синдзян-уйгурски автономен регион на Китай), Ош (Киргизстан), Самарканд и Бухара (Узбекистан), а южният към Кабул и Балх (Афганистан). Два-та маршрута се срещат в Мешхед (Иран), откъдето Пътят на коприната продължава към Техеран (Иран), Багдад (Ирак) и Палмира (Сирия). Там отново се разклонява – на югозапад към Дамаск (Сирия) и Кайро (Египет), а на северозапад към Халеб (Сирия), Антиохия и Константинопол (Britannica: Silk Road 2022, pass.).

Заради многото исторически паметници в града и множеството древни руини и гробници в околностите, туризмът се е превърнал във важен компонент на местната икономика, а Сиан е сред най-популярните турис-

тически дестинации в Китай. Провинция Шънси е сред местата, смятани за „люлка“ на китайската цивилизация. Тринадесет имперски династии, включително Цин, Хан и Тан, водят началото си от тук.

Символ на Сиан е Камбанената кула, построена при династията Тан и основно ремонтирана през 1394 г. Тя е изградена върху постройка от тухли и дърво и в нея се намира една от най-големите камбани в Китай – т. нар. „жингин“, тежаща 6500 кг, с височина 2.47 метра, изработена през далечната 711 година. Кулата се намира в центъра на града (China Discovery: Xian Bell... 2022, pass.).

На 200 метра от Камбанената кула се намира построената през 1380 г. Барабанна кула. Както и при Камбанената кула, при строежа на Барабанната кула също не са използвани железни гвоздеи. Висока е 34 метра и е дълга 53 метра, покрива площ от 1998,8 м². При пристигането си туристът забелязва, че има 24 барабана в северната и южната страна на кулата с традиционни китайски йероглифи, изписани върху тях, представляващи 24 слънчеви термина от китайския лунен календар. Заради нощното си осветяване, когато падне нощта, цялата барабанна кула е великолепна и тържествена (China Discovery: Xian Drum... 2022, pass.).

Интерес за туристите представлява Мюсюлманският квартал в центъра на Сиан, намиращ се в близост до Барабанната кула. Състои се от няколко улици на повече от 1000 години и е известен с многообразието си от вкусни местни храни – над 300 вида. Мюсюлманският квартал е мястото за събиране на етническата група *хуй*, която наброява в града около 50 хил.д. Говорят мандарин и са етнически близки до китайците, но са мюсюлмани (China Discovery: Muslim Quarter... 2022, pass.).

Голямата джамия в Сиан, или Голямата източна джамия, отстъпва по площ в Китай само на джамията Ид Хак в Кашгар (Синдзян-уйгурски автономен регион). Разположена е върху 13 000 м² (4 двора), а застроената ѝ площ е около 6000 м². Представлява смесица от китайска култура и ислямска архитектура, голям архитектурен комплекс, който е изненадващо тих, наред оживените улици на Мюсюлманския квартал (China Discovery: The Great Mosque... 2022, pass.).

В центъра на града се намира и най-дългата градска стена в света, с дължина малко над 13 км. Построена е от 1370 до 1378 г. по заповед на първия император от династията Мин, под формата на правоъгълник със следните характеристики: дължина 13.75 км, височина 12 м, дебелина от 12 до 14 м в горната част и дебелина от 15 до 18 м в основата. Подобно на Великата китайска стена е изградена така, че по нея може да се върви и дори да се кара велосипед. Всяка година през ноември по стената се провежда маратон (China Discovery: Xian Ancient... 2022, pass.).

Историческият музей на Шънси съхранява предмети от над 2000-годишната история на Сиан и е много посещаван. Понастоящем само 6000 посетители на ден имат право да влизат в музея и е необходимо да бъде направена предварителна резервация на официалния уебсайт. На гишетата не се продават билети. С обща площ от 65 000 м² и 8000 м² зона на културните реликви той е първият мащабен модерен национален музей в Китай (China Discovery: Shaanxi History... 2022, pass.).

В южната част на Сиан се намира Гигантската пагода с дива гъска, построена през 648 г., при управлението на династията Тан. В пагодата се съхраняват фигури на Буда и текстове на санскрит, донесени в Китай от Индия от живелия през VII век будистки монах, учен, пътешественик и преводач Сюен Дзан. През 2014 г. пагодата е включена в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (China Discovery: Giant Wild... 2022, pass.).

Най-важната историческа забележителност в провинция Шънси (в „Топ 10“ на Китай) се намира на около 30 км североизточно от Сиан. Там е мавзолеят на Цин Шъхуан (259–210 пр.н.е.), първият император от династията Цин (221–207 г. пр.н.е.), обединил Китай и създал първата централизирана империя в китайската история. Известна като Мавзолеят на първия император, тя е прочута в цял свят и е сред най-популярните туристически дестинации в страната. През 1987 г. Мавзолеят на първия император е включен в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО. При разкопки, започнали през 1974 г., на 1.5 км от мавзолея е открита армия от около 8000 теракотени фигури в реален размер, подредени в бойна формация. В древен Китай хората вярвали в задгробния живот, затова императорът построил Теракотената армия, която да защити душата му в отвъдното. През 1979 г. Музеят на теракотените воители и коне е отворен за обществеността на мястото на разкопките. През 1987 г. е обединен с Мавзолея на първия император в Музей на мавзолея на император Цин Шъхуан (China Discovery: Terracotta Warriors... 2022, pass.).

Гансу (25.0 млн.д.; 366.5 хил. км²) граничи на север с Монголия, на североизток – с автономния регион Вътрешна Монголия, на изток – с Нинся-хуейския автономен район и провинция Шънси, на юг – с провинция Съчуан, на югозапад – с провинция Цинхай и на запад – със Синдзян-уйгурския автономен регион. Провинцията има важно стратегическо значение, тъй като свързва центъра на страната с огромната територия на крайния запад. (National Bureau of Statistics of China 2021, pass.).

Платата доминират в релефа на Гансу. Високите вериги на планината Циляншан, чиято средна надморска височина е 3900 м, разделят на запад

и югозапад Гансу от провинция Цинхай. Административният център Ланджоу е разположен в горното течение на Хуанхъ (Жълтата река), където тя излиза от планините, и е бил важен транспортен център от древни времена, намиращ се на Пътя на коприната. Разположен е в южния край на коридора Хъси (в превод: „на запад от реката“ – има се предвид Хуанхъ), през който керваните са достигали Таримската (Кашгарската) равнина на запад (906.5 хил. км²). Представлява тесен участък от проходима равнина на запад от платото Ордос, оградена от много по-високите и негостопримни терени на Монголското и Тибетското плато. По-високите части от планините покрай коридора Хъси са покрити с гори, долните им склонове са покрити с треви, но самият коридор представлява неплодна равнина. Само край пътищата и напоителните съоръжения растат върби и тополи. На северозапад има сравнително ниски планини, а теренът е по-скоро хълмист, сливащ се с пустинята Гоби на изток. Средната надморска височина е около 900 м. В източната част на Гансу има чести земетресения. От VII век до наши дни големи земетресения са ставали средно веднъж на всеки 65 години, докато по-леки земетресения има поне веднъж на всеки 10 години.

Климатът в Гансу се характеризира с резки температурни колебания през лятото и зимата, с неравномерни и непредвидими валежи през цялата година. На запад средната януарска температура е например -8°C в Дзиуцюен и -7°C в Дунхуан, 320 км западно от Дзуцюан. Юлската температура в Дзиуцюен е 21°C , а в Дунхуан е 27°C . Годишните температурни колебания в повечето части на Гансу надхвърлят 30°C . Диапазонът на средния брой дни без замръзване варира значително от 160 до 280. Валежите са оскъдни върху по-голямата част от територията на Гансу. В западната част на провинцията годишните валежи варират от 50 мм в Дунхуан до 75 мм в Дзиуцюен. Напояването зависи главно от оттока от топящия се сняг в планините Циляншан. Като изключение от общия модел югоизточната част на провинцията получава сравнително обилни валежи и е подходяща за развитие на селското стопанство. В Пинлян, на 275 км източно от Ланджоу, валежите достигат 500 мм. Лятото обикновено е периодът на максимални валежи.

Традиционно Гансу е бил винаги сред най-бедните райони на Китай. Честотата на земетресенията и сушите е допринесла за икономическата нестабилност и ниската селскостопанска производителност. Към края на 90-те години на миналия век започват да се използват нови техники за напояване и оран, които допринасят добивите на зърно в провинцията да бъдат достатъчни за задоволяване на основните нужди на населението.

Производителността в селското стопанство остава под средната за Китай. В югоизточната част на провинцията, където климатът е по-мек и влажен, се отглеждат пшеница, ечемик, просо, царевица, захарно цвекло, рапица, соя и плодове. Над 1/3 от територията на коридора Хъси е подходяща за отглеждането на памук и тютюн. Силно развито е билкарството, свързано с китайската медицина. Суровите условия за развитие на растениевъдството са благоприятни за животновъдството. Обширните пасища на Гансу са подходящи за отглеждането на големи стада добитък, около половината от които са овце. В коридора Хъси се отглеждат двугърби камили и якове.

В северозападната част на Гансу, в района на Юймен („Нефритена порта“) има сравнително големи запаси от нефт. За преработването му са изградени рафинерия и нефтопровод до Ланджоу, където също има нефтопреработвателен завод. На около 20 мили южно от Ланджоу има големи запаси от въглища, които се експлоатират. В планините в западната част на Гансу има големи находища на желязна руда. Останалите минерални ресурси включват никел, мед, олово, цинк, антимон и редкоземни метали. Също така има находища на варовик, гипс, кварц и други материали, използвани в строителството. (Britannica: Gansu 2022, pass.).

През 2021 г. БВП на Гансу е бил на стойност CNY 1024bn, което нарежда провинцията на 27-о място в КНР. През същата година доходът на човек от населението е бил най-ниският в страната: CNY 40 900 (Zhou 2022, pass.).

Административен център и най-голям град е Ланджоу. Разположен е в горното течение на Хуанхъ (Жълтата река). Населението му през 2020 г. е наброявало 3.2 млн. д., а градът е заемал 39-о място в Китай (Macrotrends: Lanzhou 2022, pass.).

През 2021 г. икономиката на Ланджоу е осемдесет и седма по големина сред градовете в КНР (CNY 323 bn); (CEIC GDP: Gansu... 2021, pass.).

В града се намира една от най-големите петролни рафинерии в страната, която се снабдява чрез нефтопровод с петрол от Юймен. Развити са металургията, железопътното машиностроене, производството на металорежещи машини, нефтено и минно съоръжение, алуминиеви продукти, изкуствени торове, тютюневи изделия и цимент. Ланджоу има развита текстилна индустрия, известна с производството на вълнени и кожени изделия.

Подобно на Сиан в Ланджоу също е изграден стратегически важен за страната завод за космическо оборудване на Китайската аерокосмическа научно-техническа корпорация (China Aerospace Science and Technology Corporation 2018, pass.).

Най-важните забележителности в Гансу се намират извън Ланджоу.

На около 25 км югоизточно от намиращия се на северозапад град Дунхуан се намират пещерите Могао, известни също като Хилядата пещери на Буда, в които се съхраняват изящни стенописи и статуи. Със своите 735 пещери, над 45000 м² стенописи и 2415 цветни скулптури с различни размери пещерите Могао са едно от най-големите хранилища на будисткото изкуство в света, от което може да се проследи развитието на китайското изкуство в продължение на последните 1600 години. През 1987 г. пещерите Могао са включени в Списъка на световното културно и природно наследство на ЮНЕСКО (China Discovery: Mogao Caves... 2022, pass.).

В най-тясната част на коридора Хъси, на 6 километра югозападно от северозападния град Дзяюйгуан се намира заставата Дзяюй – първият граничен пост в западната част на Великата китайска стена. Представлява укрепена сграда с форма на трапец с периметър на стените 640 метра и височина 11 метра. Строителството ѝ започва през 1372 г. и продължава 168 години, по време на династията Мин (1368 – 1644). Заставата е ключова точка на древния Път на коприната. През нея чуждестранните пътници и търговци от Европа, Югозападна и Централна Азия са навлизали във вътрешността на Китай (China Discovery: Jiayuguan... 2022, pass.).

На около 100 км от Дзиуцюен (северозападната част на Гансу), навътре в пустинята Гоби, на територията на автономния регион Вътрешна Монголия, се намира известният Център за изстрелване на спътници Дзиуцюен, който се простира на площ от 2800 км². Открит е през 1958 г. и е първият от четирите китайски космодрума. Останалите три са: Центърът за изстрелване на спътници Тайюен (провинция Шанси), Центърът за изстрелване на сателити Сичан (провинция Съчуан) и Уънчан (провинция Хайнан). Другото име на центъра е „Авиационен град Дунфън“; (China Radio International 2019, pass.).

Нинся-хуейският автономен регион (7.2 млн. д.; 66.4 хил. км²) е един от петте автономни региона на КНР, заедно със Синдзян-уйгурския автономен регион, автономния регион Вътрешна Монголия, Тибетския автономен регион и Гуанси-чжуанския автономен регион (National Bureau of Statistics of China 2021, pass.).

Етническият състав на Нинся включва хан (китайци), които съставляват мнозинството от населението (64%), хуей (китайски мюсюлмани), които са най-голямата малцинствена група (35%), малък брой манджури, тибетци и монголци (1%). Ислямът има много последователи, предимно сред хуей. Повечето хан (китайци) са атеисти, а останалите изповядват даоизъм, конфуцианство и китайски будизъм.

Автономният регион е разположен в северен централен Китай. На изток граничи отчасти с провинция Шънси; на изток, юг и запад – с провинция Гансу, а на север – с автономния регион Вътрешна Монголия. По-голямата част от региона е заета от пустиня, но обширната равнина на Хуанхъ (Жълтата река) на север е напоявана от векове за нуждите на селското стопанство. Административният център Инчуан е разположен на север на кратко разстояние западно от Хуанхъ. Днешна Нинся е разположена почти изцяло в рамките на територията на бившето будистко царство на народа тангут, известно в Китай като Западна Ся (1038 – 1227 г.). След превземането му от Чингис хан пред 1227 г., то е наречено Нинся („Мирна Ся“).

Ислямът за първи път навлиза в Китай по време на династията Тан (618 – 690 г.; 705 – 907 г.) от две посоки – северозападния сухопътен път, известен като Пътят на коприната, и югоизточния морски път.

През 742 г. император Сюен Джун основава джамия в тогавашната столица на империята Чаян (на нейното място в наши дни се намира Сиан), разположена на Великия път на коприната. В същото време арабски и персийски търговци започват да се заселват в пристанищните градове на Югоизточен Китай, в които се говорят южните диалекти на китайския език. Смесените бракове между мъже мюсюлмани и китайки са често срещани, а потомците им са мюсюлмани, за които китайският е роден език. По време на монголската династия Юен (1271 – 1368 г.) имигрантите от мюсюлмански страни заемат второ място в социалната йерархия след монголите и са назначавани на високи държавни позиции. При управлението на династията Мин (1368 – 1644 г.) китайският окончателно се утвърждава като доминиращ език за мюсюлманите почти навсякъде в империята, но въпреки това те успяват да поддържат своята обособеност от китайското общество. През 1914 г. републиканското правителство включва областта Нинся в състава на провинция Гансу, а през 1928 г. я отделя и създава провинция Нинся. През 1954 г. правителството на Народната република отново я присъединява към Гансу, а през 1958 г. е образуван Нинся-хуейският автономен регион.

Физикогеографски регионът Нинся може да бъде разделен на две части. Южна Нинся е част от Льосовото плато – районът е покрит с дебел слой льос (отложена от вятъра почва), който на някои места е дълбок над 90 м, а релефът като цяло е сравнително плосък. Северна Нинся е заета в по-голямата си част от равнината Нинся на Хуанхъ. Реката навлиза в Нинся от запад откъм Гансу, тече на изток, а след това на север към Вътрешна Монголия. Равнината е суха област, но Хуанхъ осигурява възможности за напояване. Сложна система от древни и нови напоителни канали е подо-

брила селскостопанските добиви в региона. Мрежата от обрасли с върби канали и оризища придава на пейзажа вид, наподобяващ на този в южните части на Китай. Климатът на Нинся е континентален. Температурите варират от среден годишен максимум от 27 °C до среден годишен минимум от -14 °C. Годишните валежи в равнината Нинся варират от 200 до 600 мм.

Равнината Нинся произвежда изобилие от пшеница и висококачествен ориз. Основната пазарна култура обаче е захарното цвекло. Отглеждат се пъпеши, кайсии и други плодове. В смесените земеделски и пастирски райони се отглежда висококачествена порода овце, опитомена форма на аргали от Източна Монголия.

Полезните изкопаеми на Нинся се състоят предимно от запаси на въглища. Те са били добивани в малък мащаб в миналото, но добивът им е чувствително увеличен след построяването на железопътната линия Бао-тоу – Ланджоу през 1958 г. В момента регионът е една от основните бази за добив на въглища и производство на топлинна енергия в Северен Китай. Има и запаси от петрол, природен газ, гипс, кварцов пясъчник, барит, силиций и варовик (Britannica: Ningxia 2022, pass.).

През 2021 г. БВП на Нинся-хуейският автономен регион е бил на стойност CNY 452bn, което нарежда региона на 29-о място в КНР (пред Цинхай и Тибетския автономен регион). През същата година доходът на човек от населението е бил на 20-о място в страната: CNY 62 800 (Zhou 2022, pass.).

Административен център и най-голям град е Инчуан, който се намира в северната част на Нинся, на запад от горното течение на Хуанхъ, където тя прави големия си завой, за да тече на север покрай западния край на платото Ордос. В древността е бил известен като граничен град на западната граница на Китай. Населението му през 2021 г. е наброявало 1.5 млн. д. (с предградията 1.7 млн. д.; 68-о място в Китай); (Population Stat (a) 2021, pass.).

През 2021 г. БВП на Инчуан е на стойност CNY 226bn; (CEIC GDP: Ningxia 2021, pass.).

До средата на ХХ век е търговски център за селскостопански и животински продукти. Оттогава там са построени средни и дори големи фабрики. Хуанхъ, на изток, осигурява напояване и съоръжения за воден транспорт. Индустрията се разраства стабилно. Природните ресурси и селскостопанските продукти, като вълна и захар, са в основата на много предприятия. Близките запаси от въглища доведоха до развитието на химическа промишленост в Инчуан. Регионът също така произвежда машини, строителни материали и потребителски стоки, като хартия, хранителни продукти и вълнени и памучни тъкани.

Разширението на главната железопътна линия между Пекин и Баотоу (във Вътрешна Монголия), завършено през 1958 г., свързва Инчуан с две големи регионални индустриални бази: Баотоу на североизток и Ланджоу (в Гансу) на югозапад; следващите разклонителни линии се простират на юг до Баоджи в провинция Шънси и на запад до Уей в провинция Гансу. Няколкото магистрала и мостове, построени над Хуанхъ от началото на 70-те години на миналия век насам, както и скоростните пътища от Шидзуйшан на север до Джунвей на запад и до Гуюан на юг допълнително стимулират регионалното икономическо развитие.

Най-голям интерес за чуждестранните туристи представляват гробниците от династията Западна Ся (1038 – 1227 г.), включващи девет императорски мавзолея и 250 гробници на императорски роднини и служители на китайската династия. Погребалният комплекс се намира на около 40 км западно от Инчуан (People's Daily 2001, pass.).

Цинхай (5.9 млн. д.; 721.0 хил. км²) се намира в североизточната част на Цинхай-Тибетското плато. Граничи на север и изток с провинция Гансу, на югоизток – с провинция Съчуан, на юг и запад – с Тибетския автономен регион, а на запад и северозапад – със Синдзян-уйгурския автономен регион.

Покривайки една тринадесета от общата площ на Китай, Цинхай е четвъртата по големина административна единица в Китай по отношение на земната площ (след Синдзян-уйгурския автономен регион, Тибетския автономен регион и автономния регион Вътрешна Монголия), а по гъстотата на населението е на предпоследно място (пред Тибет). Провинцията е наричана „родина на реките“, защото в нея са изворите на Яндзъ, Хуанхъ и Ланканг (Меконг), три от най-дългите и пълноводни реки в света. Провинцията е кръстена на най-голямото езеро в Китай – Цинхай („Синьо езеро“ или „Тюркоазено езеро“), намиращо се в североизточната част на провинцията, известно също така като Коко Нор (National Bureau of Statistics of China 2021, pass.).

По-голямата част от провинцията е заета от планини и високи плата със средна надморска височина от около 3000 м. През южната централна част на провинцията се простират планините Баян Хара Ула (Баян Хар), които помагат за очертаването на северната граница на района на Тибетското плато в Цинхай и служат като вододел между горните течения на Хуанхъ (Жълтата река) и Яндзъ. На юг границата между Цинхай и Тибет е успоредна на планината Тангла, където извира големите реки Яндзъ и Ланканг (Меконг). Между тези високи планини има широки долини, хълмисти райони и обширни равнинни платна. В северозападната част на провинцията се намира Цайдамската котловина, представляваща об-

ширна падина между хребетите Кунлун и Циляншан, най-ниската точка на която е около 2650 м над морското равнище. В езерните райони на котловината има много плодородни места. През югозападната част протичат множество реки, извиращи от покритата със сняг планина Тангла.

Подобно на Гансу Цинхай е обект на честа сеизмична активност. Повечето земетресения са с умерен интензитет, въпреки че периодично се случват силни трусове.

Голямата територия и сложният релеф на провинцията водят до големи различия в климата, почвата и растителността. Като цяло климатът е континентален, повлиян от отдалечеността на района от морето и от планинските вериги на юг и изток, които възпрепятстват морските ветрове. Хималаите препятстват достигането на мусоните до Тибетско-Цинхайското плато, а валежите намаляват от юг на север. Нощните и сутрешните температури се чувстват по-ниски, отколкото са в действителност, заради силните ветрове, които духат през по-голямата част от годината. Хладният сух въздух способства зърното да може безопасно да се съхранява в продължение на 50–60 години, изсушеното сурово месо и маслото могат да бъдат запазени повече от една година, а епидемиите са редки.

Средните годишни валежи на повечето места не надхвърлят 100 мм, повечето от които падат през лятото. Зимата е дълга, суха, студена и ветровита, а лятото е кратко и сравнително топло. Силните ветрове откъм Монголското плато покриват региона с пясък, който е сериозна пречка за развитието на селското стопанство. От друга страна, обилното слънцегреене в района е благоприятно за растежа на тревистите растения и регионът притежава едни от най-добрите и обширни пасища в Китай за отглеждане на якове, тибетски овце и тибетски кози, които са устойчиви на студ. Често се срещат антилопи, диви коне, вълци, лисици, мечки, снежни леопарди и екзотични птици като черновратия жерав.

Над половината от населението на Цинхай е от китайски произход (около 54–55%). Основни малцинствени групи са тибетците (около 20–21%), хуей (около 15–16%; китайци-мюсюлмани) и монголите/ту (около 4–5%; т. нар. „Бели монголци“).

Провинцията е предимно аграрна. Основните населени пунктове се намират в източен Цинхай, предимно в плодородната долина на река Хуаншуй, която е приток на Хуанхъ. Реката тече на изток през Синин и Хайдун, преди да се съедини с Жълтата близо до Ланджоу. В долините на Хуанхъ и Хуаншуй се отглеждат студоустойчиви пшеница, ечемик, картофи и рапица. Има и насаждения от праскови, кайсии, круши, ябълки и орехи. Във високопланинската част, която заема над 90% от територията на Цинхай, се развива животновъдството. Производството на овча и яко-

ва вълна е високо и с добро качество. Планините Кунлун и Циляншан са добре залесени със смърч, бреза, китайски бор и китайска хвойна.

Експлоатацията на минерални ресурси отдавна представлява основен компонент в икономиката на провинцията. Запасите от нефт и природен газ се намират в Цайдамската котловина, където са и повечето от находищата на рудни и нерудни полезни изкопаеми в провинцията. Цинхай е най-големият производител на литий в Китай, а провинцията има богати находища на калий, стронций, бром, соли, силиций и магнезий. Има и запаси от мед, олово и цинк (Britannica: Qinghai 2022, pass.).

Изобилните водни ресурси в провинцията са оползотворени чрез строителството на водноелектрически централи, изградени в построенияте в горното течение на Хуанхъ огромни язовири Лунянся (открит през 1992 г.; край него се намира един от най-големите в света фотоволтаични паркове) и Лицзяся (открит през 1996 г.) (Philips 2017, pass.).

През 2021 г. БВП на Цинхай е бил на стойност CNY 335bn, което нарежда провинцията на 30-ото, предпоследно място в КНР. През същата година доходът на човек от населението е бил на 24-то място в страната: CNY 56500 (Zhou 2022, pass.).

Административен център и най-голям град е Синин („Мир на Запад“), намиращ се в североизточната част на провинцията, с над 2100 години история. Разположен е в плодородна планинска котловина в долината на река Хуаншуй, приток на Хуанхъ (Жълтата река). Градът се намира на около 95 км източно от езерото Коко Нур и на около 200 км западно от Ланджоу (провинция Гансу). През древността е играл ролята на охраняващ граничен град и важна спирка по древния Път на коприната.

Населението му през 2020 г. е наброявало 1.6 млн.д., а градът е заемал седемдесет и пето място в Китай (Macrotrends: Xining 2022, pass.).

През 2021 г. икономиката на Синин е осемдесет и седма по големина сред градовете в КНР (CNY 155 bn); (CEIC GDP: Qinghai... 2021, pass.).

До 1949 г. ограниченото промишлено и търговско развитие на Цинхай се основава на храни и странични животински продукти, произвеждани в Синин, и на няколко солни мини в Цайдамската котловина. От тогава насам индустриалният растеж е бърз. Въглищата от местните мини на север благоприятстват създаването на металургична и машиностроителна промишленост. Солта от Цайдамската котловина снабдява химическата промишленост в Синин, а вълната и кожите от стадата, отглеждани върху огромните пасища в провинцията, се използват във вълнотекстилната и кожарската промишленост.

През Синин минава основният търговски път от северен Китай към Цайдамската котловина в северозападен Цинхай и Тибетския автономен

регион. В наши дни върху тези маршрути са построени модерни магистралаи. От 1959 г. Синин е свързан с железопътна линия с Ланджоу и железопътната мрежа на КНР.

Построена буквално на покрива на света, на средна надморска височина около 4500 м, Цинхай-Тибетската железопътна линия представлява кулминацията на дългогодишната китайска мечта за свързване с железница с Тибетския автономен регион. Първият участък на железницата, свързващ административния център на провинция Цинхай – Синин с Голмуд в Цайдамската котловина, с дължина 815 км, е пуснат в експлоатация през 1984 г. Вторият участък, свързващ Голмуд със административния център на Тибетския автономен регион – Лхаса, с дължина 1142 км, е пуснат в експлоатация на 1 юли 2006 г. Танг-Ла е най-високата железопътна спирка в света, намираща се на 5072 м надморска височина (Railway Technology 2006, pass.).

През 2014 г. е открит високоскоростният железопътен път Ланджоу – Синин – Дзяюйгуан – Хами – Урумчи (1776 км), по който се движат влакове със скорост до 300 км/ч; (Railway Technology 2014, pass.).

Най-важните туристически забележителности в Синин са манастирът Кубум и джамията Дунгуан.

Манастирът Кумбум е родното място на Дже Цонкапа (1357 – 1419 г.), основател на школата Гелугпа на тибетския будизъм („Сектата на жълтите шапки“), и е един от шестте най-важни манастира за тибетския будизъм в Китай. Разположен върху площ от 143 хектара, в момента съхранява над 100 000 културни реликви, този храм е най-известната забележителност за пътешествениците (China Discovery: Kumbum Monastery... 2022, pass.).

Голямата джамия Дунгуан е сред четирите най-големи джамии в Китай (заедно с Голямата джамия в Сиан, джамията Сигуан в Ланджоу и джамията Ид Ках в Кашгар, Синдзян). Построена е през 1380 г., разрушена е през 1781 г. при управлението на династията Цин и е възстановена през 1914 г. (China Discovery: Dongguan Mosque... 2022, pass.).

Най-привлекателни за туристите в Цинхай са едноименното езеро (известно също така с името Коко Нор) и езерото Чака, които са солени.

Езерото Цинхай е най-голямото езеро в Китай, което е дълго 105 км, широко 63 км и заема площ от над 4500 км². Намира се на около 100 км западно от Синин, разположено е на 3200 м надморска височина, средната му дълбочина е 21 м, а водите му са изключително студени и солени. Езерото, съчетано с Пясъчния остров, Птичия остров, обширните пасища и заснежните планини около него, предоставя страхотни гледки за туристите. Според National Geographic Цинхай е най-красивото езеро в Китай. В него има много соленоводна риба и е населено с гнездящи мор-

ски птици, заради което е наричано „Раят на птиците“. Езерото Цинхай е свещено езеро за будистки поклонения, т. нар. „кора“ (поклонникът обикаля свещеното място по посока на часовниковата стрелка), т. е. ритуална обиколка на езерото Цинхай. Около езерото се отглежда много рапица, а посетителите през юли и август могат да се наслаждават на блестящото златно море от цветя около езерото.

На запад от езерото Цинхай се намира езерото Чака (означава „солено езеро“ на тибетски), наричано „Огледалото на небето“. Намира се близо до източния край на Цайдамската котловина, на около 295 км западно от Синин. Формата му е овална, намира се на надморска височина от 3059 м, площта му е 105 км², образувайки невероятно обширен и спокоен пейзаж. Обградено от снежни планини и с красиви отражения на синьото небе върху повърхността му, Чака е незабравима дестинация. Езерото е смятано за едно от най-красивите солени езера и е включено в списъка на 50-те най-добри за фотографии места в Китай (China Discovery: Qinghai Lake... 2022, pass.).

След Синин най-важно стопанско значение имат Хайдун (1.4 млн. д.), който се намира между Синин и границата с Гансу, и основаният през 1954 г. Голмуд (0.24 млн. д.). Името на Голмуд произлиза от монголска дума, означаваща „място, където текат много реки“. Намира се в Цайдамската котловина и е известен като спирка на Цинхай-Тибетската железопътна линия. В града е построена голяма нефто-преработвателна рафинерия (China Discovery: Golmud... 2022, pass.).

Синдзян-уйгурският автономен регион (25.9 млн. д.; 1664.9 хил. км²) е един от петте автономни региона на КНР заедно с Нинся-Хуейския автономен регион, автономния регион Вътрешна Монголия, Тибетския автономен регион и Гуанси-чжуанския автономен регион (National Bureau of Statistics of China 2021, pass.).

Според Седмото национално преброяване през 2020 г. уйгурите са 11.62 милиона (44.96 %), хан (китайците) – 10.92 млн. д. (42.24 %), а останалите малцинства (предимно казахи, хуей, киргизи, таджики и монголци) – 3.31 млн.д. (12.80 %); (CGTN 2021, pass.).

Заедно с китайския, уйгурският език е официален език в Синдзян-уйгурския автономен регион. Принадлежи към карлукския клон на тюркското езиково семейство, включващ и узбекския език (Britannica: Turkic Languages... 2022, pass.).

При управленията на династията Хан (206 г. пр.н.е. – 220 г. н.е.) и династията Тан (618–690 г.; 705–907 г.) земите на съвременен Синдзян са протекторат на Китайската империя. След унищожаването на династията Ляо (916–1125 г.) от династията Дзин (1115–1234 г.) бегълци от нея

основават през 1124 г. на територията на съвременен Синдзян държавата Западна Ляо (Кара Китай), която просъществува в продължение на почти един век, преди да бъде завладяна от Монголската империя на Чингис хан през 1218 г. През периода 1687 – 1757 г. династията Цин (1636 – 1912 г.) води четири войни с Джунгарското ханство, в резултат на които то постепенно е отслабено, победено, а през 1759 г. територията му е присъединена към Китайската империя. През 1884 г. е създадена провинция Синдзян, която през 1955 г. получава автономен статут в рамките на Китайската народна република (Britannica: Xinjiang... 2022, pass.).

Синдзян-уйгурският автономен регион граничи с провинциите Цинхай и Гансу на изток, Тибетския автономен регион на юг, Афганистан и спорния между Индия и Пакистан Кашмир на югозапад, Киргизстан и Таджикистан на запад, Казахстан на северозапад, Русия на север и Монголия на североизток. Регионът е най-голямата административна единица на Китай.

Синдзян е район със скалисти планини и огромни пустинни равнини. До средата на ХХ век местното население от земеделци и скотовъдци (предимно уйгури) обитава оазиси, разположени в подножието на планините, или се скита из сухите равнини в търсене на пасища. След обявяването на Китайската народна република на 1 октомври 1949 г. са положени сериозни усилия за интегриране на регионалната икономика в тази на страната.

Синдзян може да бъде разделен на пет физикогеографски региона:

- Северни планини – простира се на североизток по протежение на границата с Монголия. Най-значителна сред тях е планината Алтай със средна височина от приблизително 1400 метра над морското равнище. Склоновете на Алтай от китайската (западна) страна са сравнително полегати, с множество хълмисти и куполовидни хълмове;
- Джунгарска котловина (Джунгария) – има триъгълна форма, с площ от около 380 хил. км², граничи с планините Алтай на североизток, Тяншан на юг и Джунгарски Алатау (предимно в Казахстан) на северозапад. Котловината е отворена както на изток към провинция Гансу, така и на запад към Казахстан. Съдържа пръстен от оазиси в подножието на оградящите я планини, а в централната ѝ част има степ и пустиня;
- Планини Тяншан – заемат близо една четвърт от територията на Синдзян. Простира се от региона на границата с Казахстан, Киргизстан и Таджикистан на около 1600 км в източна посока. Най-високи са на запад и леко се стесняват на изток. Най-високите върхове са Хан Тенгри на границата с Казахстан, който се издига

на надморска височина от 6995 м (с ледената си шапка надхвърля 7000 м и затова е включен в „клуба на седемхилядниците“), и връх Томур фенг (на киргизки: Дженгиш Чокусу; на руски: Пик Победы) на границата с Киргизстан, който достига 7439 м. Планините Тяншан са постоянно покрити със сняг и множество дълги ледници се спускат по склоновете им;

- Таримска равнина – заобиколена е от планините Тяншан на север, Памир на запад, Кунлуншан на юг и Алтгъншан на югоизток. Заема площ от около 906 хил. км². Равнината е отворена на изток към провинция Гансу. Заема около половината от територията на Синдзян-уйгурския автономен регион, простирайки се на около 1370 км от запад на изток и около 560 км от север на юг. Централната част на падината е заета от пустиня и изолирани оазиси, в подножието на планините има алувиални конуси. Пустинята Такламакан, която е една от най-големите пясъчни пустини в света, има площ от приблизително 320 хил. км² и е почти неплодна. Надморската височина на равнината варира от около 1200 м над морското равнище на запад до около 760 м на изток. Намиращата се североизточно от Такламакан и разположена между хребетите на Тяншан – Богдашан (на север) и Чолтаг (на юг) – Турфанска падина е третата по дълбочина депресия в света (след Мъртво море (-430 м) и Асалското езеро (-155 м) в Джибути). Надморската ѝ „височина“ е -154 м;
- Планини Кунлуншан – формират северната стена на Тибетското плато. Със своите най-високи върхове, надвишаващи 7300 м, централната част на веригата образува почти непроницаема бариера за движение от север на юг. Има проходи на запад и изток, като Каракорум в района на Кашмир и Корган в Синдзян. На изток планините Алтгъншан („Златни планини“; разделят Таримската равнина на север от намиращата се на юг Цайдамска котловина) завиват на североизток и в крайна сметка, се сливат с планините Циляншан в провинция Гансу. Дренажният модел на Синдзян е уникален за Китай. Единствената река, чиито води достигат до морето, е река Иртиш, която извира в северната част на региона (под името Ертикс), тече на запад и преминава в Казахстан (където се нарича Ертис), а като Иртиш тече през Русия, влива се в река Об, която се влива в Северния ледовит океан. Останалите реки в Синдзян извираат от планините и изчезват във вътрешните пустини или солени езера. Основната река на региона, Тарим, се

захранва от потоци, извиращи в Кунлуншан и Тяншан. Тя е главната река в Таримската равнина.

Далеч от океана и ограден от високи планини, Синдзян е откъснат от морските климатични влияния. Заради това има континентален, сух климат. Тяншан отделя сухия юг от малко по-малко сухия север, така че северните ѝ склонове са по-влажни от южните. Валежите са не само оскъдни, но и варират значително от година на година. Средногодишните валежи са около 165 мм. Средните януарски температури в Таримската равнина са около -7°C , в сравнение с -15°C в много части на Джунгарската равнина. През лятото средните температури на север от Тяншан са по-ниски, отколкото на юг от планините. В Джунгарската равнина средните стойности за юли варират от 21°C на север до 24°C на юг. В Таримската равнина средните температури през юли са около 27°C . Най-горещата част на Синдзян през лятото е Турфанската депресия, където е регистриран максимум от 49°C и средна юлска стойност от 32°C .

Заради обширните пустинни пространства растителността в голяма част от Синдзян е оскъдна. В Тяншан има борови гори, а на много места по ръба на пустинята Такламакан има насаждения от устойчиви на суша дървета. Освен тях най-разпространени са тополата и върбата. Животинските видове представляват по-голям интерес. Планините са обитавани от антилопи, диви кози, лосове, диви овце, леопарди, вълци, мечки, рисовете и мармоти. Има диви коне на север, диви камили в южните и източните покрайнини на пустинята Такламакан, диви якове и диви магарета на тибетската граница.

Има съществени различия в моделите на заселване в селските райони на север и на юг. В оазисното земеделие в Таримската равнина е заета голяма част от населението и само малък процент се занимава с животновъдство. Обратно, на север от Тяншан голяма част от населението се занимава със скотовъдство (Britannica: Xinjiang... 2022, pass.).

През 2021 г. БВП на Синдзян-уйгурският автономен регион е бил на стойност CNY 1600bn, което го нарежда на 23-то място в КНР. През същата година доходът на човек от населението е бил на 21-во място в страната: CNY 61900 (Zhou 2022, pass.).

Административен център и най-голям град е Урумчи, чието име на уйгурски означава „добро пасище“. Разположен е в плодороден пояс от оазиси по протежение на северния склон на източната част на планината Тяншан. Населението на Урумчи през 2021 г. е наброявало 3.0 млн.д. (с предградията 4.8 млн.д.); (Population Stat 2021, pass.).

През 2021 г. БВП на Урумчи е на стойност CNY 369bn; (CEIC GDP: Xinjiang... 2021, pass.). Някога Урумчи е бил селскостопански център на

Джунгарската равнина, но впоследствие претърпява значително индустриално и търговско развитие.

Карамай („черно масло“ на уйгурски език) е разположен в северозападната част на Джунгарската котловина. Основан и разработен е в края на 50-те години като център на петролната индустрия. През 1955 г. в региона са открити богати петролни залежи, а първото нефтено находище е разработено в края на 50-те и началото на 60-те години. Добивът се увеличава значително след построяването на железопътна линия до Урумчи от Сиан.

Шъхъдзъ, който е разположен близо до южния край на Джунгарската котловина, е важен център за обработка на селскостопански продукти. Силно развита е и текстилната промишленост.

Кулджа (Инин), разположен в горното течение на река Или близо до Казахстан, е административен град с развиваща се хранително-вкусова промишленост.

Най-големият град в Таримската равнина е Кашгар (0.8 млн.д.), който от хиляди години е важен занаятчийски и търговски център, известен с текстила, килимарството и кожарството си. За да стимулира икономиката в района на Кашгар, през 2010 г. правителството го класифицира като Шестата градска специална икономическа зона на Китай, след Сямън (провинция Фудзиен), Шантоу (провинция Гуандун), Шънджън (провинция Гуандун), Джухай (провинция Гуандун) и Хуанин (провинция Джъдзън). Сред градовете в Синдзян, Кашгар предизвиква най-голям интерес сред туристите. Старият град има история от над 2000 години и е най-доброто място за допир до местните обичаи. Състои се от кръстосани алеи с всякакви магазини. Въпреки че е туристически обект, той се е запазил непроменен, което го прави привлекателен и популярен. Джамията Ид Хак („празнично място“) в центъра на Стария град на Кашгар е една от забележителностите на Кашгар и е най-голямата джамия в Синдзян и Китай, радваща се на широка известност в целия свят. Джамията е свещено място за поклонение на мюсюлманите, изключителна витрина на ислямската религиозна култура и перфектно съчетание на отличителна ислямска архитектура с китайски традиционни стилове на строителство. Построена е през 1442 г., при управлението на ханството Моголистан. Има площ от 16800 м² и побира до 20000 вярващи (China Discovery: Id Kah Mosque... 2022, pass.).

Турфан е транспортен център в североизточен Синдзян, в който се развиват нефтохимическата и памучно-текстилната промишленост.

Заради сухия климат развитието на земеделието в Синдзян е силно зависимо от напояването. От 50-те години на миналия век насам древните

каналы и резервоари са модернизирани и са построени нови, което е довело до почти тройно увеличение на обработваемата земя. Синдзян се самозадоволява със зърнени храни. Около половината от общата посевна площ е заета от зимна и пролетна пшеница, царевичата се отглежда предимно на юг. Отглеждат се също така ориз, сорго и просо. Значителни количества дългослоен памук се произвежда в Турфанската депресия и по-голямата Таримска равнина, а памукът се е превърнал във важна пазарна култура. Синдзян е един от основните региони на Китай за производство на плодове – неговите сладки пъпешки „Хами“, гроздето без семки „Турпан“, ароматните круши „Корла“ и хрупкавите ябълки „Аксу“ и кашгарските нарове. В южните части на Синдзян се отглеждат кайсии, смокини, бадеми и др. Захарното цвекло поддържа важна индустрия за рафиниране на захар в северозападен Китай. Хмелът и пашкулите от копринени буби все повече се произвеждат в голям мащаб за националните пазари и за износ.

Минералните ресурси включват находища на въглища, желязо, цинк, хром, никел и мед, както и молибден и волфрам (използвани за укрепване на стоманата). По южните склонове на планината Алтай се добива злато. Сред продуктите на Синдзян от национално значение са петролът и природният газ.

В Синдзян има много интересни места за посещение, например езерото Канас в планината Алтай, Небесното езеро на планината Тяншан, езерото Сайрам, езерото Бостен (най-голямото вътрешно сладководно езеро в Китай), езерото Каракул, обширните пасища Караджун, Нарати, Тангбула, призрачният град Урхо, пустините Такламакан и Кумтаг, големите каньони в Душанзи и в планината Тяншан разнообразието на природния пейзаж на Синдзян силно впечатлява всички посетители (China Discovery: Xinjiang Travel... 2022, pass.).

Библиография

AVIC 2022: AVIC Xi'an Aircraft Industry Group Company Ltd. Xi'an. 2022. Available at: <https://www.xac.com.cn> [Accessed 22 September 2022]

Britannica 2022: The Editors of Encyclopædia Britannica. Qin Mountains. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Qin-Mountains> [Accessed 21 September 2022]

Britannica 2022: The Editors of Encyclopædia Britannica. Wei River. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Wei-River-Gansu-and-Shaanxi-provinces-China> [Accessed 21 September 2022]

Britannica 2022: The Editors of Encyclopædia Britannica. Ordos Plateau. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Ordos-Plateau> [Accessed 21 September 2022]

Britannica 2022: Falkenheim, Victor C. & Twitchett, Denis C. & The Editors of Encyclopædia Britannica. Shaanxi. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Shaanxi> [Accessed 21 September 2022]

Britannica 2022: Falkenheim, Victor C. & Cheng, Chu-yuan & The Editors of Encyclopædia Britannica. Gansu. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Gansu> [Accessed 24 September 2022]

Britannica 2022: Falkenheim, Victor C. & Hsieh, Chiao-Min & The Editors of Encyclopædia Britannica. Qinghai. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Qinghai> [Accessed 21 September 2022]

Britannica 2022: The Editors of Encyclopædia Britannica. Silk Road. Trade Route. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/topic/Silk-Road-trade-route> [Accessed 22 September 2022]

Britannica 2022: Johanson, Lars. Turkic Languages. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/topic/Southeastern-Turkic-languages> [Accessed 30 September 2022]

Britannica 2022: Falkenheim, Victor C. & Hsieh, Chiao-Min & The Editors of Encyclopædia Britannica. Xinjiang autonomous region. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Xinjiang> [Accessed 28 September 2022]

Britannica 2022: Falkenheim, Victor C. & Hsieh, Chiao-Min & The Editors of Encyclopædia Britannica. Ningxia autonomous region. Encyclopædia Britannica Inc. 2022. Available at: <https://www.britannica.com/place/Ningxia> [Accessed 02 October 2022]

CEIC 2021: China CN: GDP: Gansu: Lanzhou. 2021. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-gansu-lanzhou> [Accessed 25 September 2022]

CEIC 2021: China CN: GDP: Shaanxi: Xian. 2021. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-shaanxi-xian> [Accessed 25 September 2022]

CEIC 2021: China CN: GDP: Qinghai: Xining. 2021. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-qinghai-xining> [Accessed 25 September 2022]

CEIC 2021: China CN: GDP: Xinjiang. Urumqi. 2021. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-xinjiang-urumqi> [Accessed 30 September 2022]

CEIC 2021: China CN: GDP: Ningxia. Yinchuan. 2021. Available at: <https://www.ceicdata.com/en/china/gross-domestic-product-prefecture-level-city/cn-gdp-ningxia-yinchuan> [Accessed 02 October 2022]

CGTN 2021: China Global Television Network. Graphics: Demographic changes in Xinjiang over the years. 2021. Available at: <https://news.cgtn.com/news/2021-09-26/Graphics-Demographic-changes-in-Xinjiang-over-the-years-13RT0ZR9dg4/index.html> [Accessed 10 September 2022]

China Aerospace Science and Technology Corporation 2018: About CASC. Company Profile. 2022. Available at: www.spacechina.com/n25/index.html [Accessed 24 September 2022]

China Discovery 2022: Xian Bell Tower – Iconic Site of Ancient Capital Xian. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/bell-tower.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: Xian Drum Tower – Sister Building of Xian Bell Tower. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/drum-tower.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: Muslim Quarter – Flavored Street with Xian food You Must Go. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/muslim-quarter.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: The Great Mosque of Xian – Ancient Islamic Garden & Beautiful Oasis of Serenity. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/great-mosque.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: Xian Ancient City Wall (Cheng Qiang) – Best Preserved City Wall in China. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/ancient-city-wall.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: Shaanxi History Museum – Pearl in Ancient Capital and Treasure of China. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/shaanxi-history-museum.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: Giant Wild Goose Pagoda – World Heritage Site on Silk Road. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/giant-wild-goose-pagoda.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: Terracotta Warriors and Horses – Emperor Qinshihuang's Mausoleum Site Museum. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/shaanxi/xian/terracotta-warriors.html> [Accessed 23 September 2022]

China Discovery 2022: Mogao Caves – Greatest Hoard of Buddhist Arts. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/gansu/dunhuang/mogao-caves.html> [Accessed 24 September 2022]

China Discovery 2022: Jiayuguan Pass – Greatest Pass of the Ancient Great Wall. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/gansu/jiayuguan-pass.html> [Accessed 24 September 2022]

China Discovery 2022: Dongguan Mosque – One of the Four Greatest Mosques in Northwest China. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/qinghai/xining/kumbum-monastery.html> [Accessed 26 September 2022]

China Discovery 2022: Kumbum Monastery – One of the the Six Greatest Tibetan Gelug Monasteries with Three Arts. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/qinghai/xining/dongguan-mosque.html> [Accessed 26 September 2022]

China Discovery 2022: Qinghai Lake – China’s Largest Inland Lake with Natural Beauty. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/qinghai/xining/qinghai-lake.html> [Accessed 28 September 2022]

China Discovery 2022: Golmud Travel Guide 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/qinghai/golmud.htm> [Accessed 26 September 2022]

China Discovery 2022: Id Kah Mosque – Kashgar’ Religious Center & the Largest Mosque in Xinjiang and China. 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/xinjiang/kashgar/id-kah-mosque.html> [Accessed 01 October 2022]

China Discovery 2022: Xinjiang Travel Guide 2022. Available at: <https://www.chinadiscovery.com/xinjiang.html> [Accessed 01 October 2022]

China Radio International 2019: Дзиуцюен – градът, гледащ към звездите. 2019. Available at: <https://bulgarian.cri.cn/961/2019/03/21/1s187970.htm> [Accessed 21 September 2022]

Federation of American Scientists 1998: Base 26 Xi’an Satellite Monitor and Control Center (XSCC). 1998. Available at: <https://spp.fas.org/guide/china/facility/xssc.htm> [Accessed 23 September 2022]

Macrotrends 2022: Lanzhou. China Metro Area Population 1950–2022. 2022. Available at: <https://www.macrotrends.net/cities/20592/lanzhou/population> [Accessed 25 September 2022]

Macrotrends 2022: Xian. Shaanxi China Metro Area Population 1950–2022. 2022. Available at: <https://www.macrotrends.net/cities/20721/xian-shaanxi/population> [Accessed 25 September 2022]

Macrotrends 2022: Xining. China Metro Area Population 1950–2022. 2022. Available at: <https://www.macrotrends.net/cities/20736/xining/population> [Accessed 25 September 2022]

National Bureau of Statistics of China 2021: Press Release: Communiqué of the Seventh National Population Census (No. 3). 2021. Available at: www.stats.gov

gov.cn/english/Press Release/202105/t20210510_1817188.html [Accessed 11 September 2022]

People's Daily 2001: Xixia (Western Xia) Mausoleums: Excavation and Protection Underway. 2001. Available at: en.people.cn/english/200108/05/eng20010805_76544.html [Accessed 05 September 2022]

Philips 2017: Phillips, Tom. China builds world's biggest solar farm in journey to become green superpower. *The Guardian*. 2017. Available at: <https://www.theguardian.com/environment/2017/jan/19/china-builds-worlds-biggest-solar-farm-in-journey-to-become-green-superpower> [Accessed 19 September 2022]

Population Stat a 2021: World Statistical Data. 2021. Available at: <https://populationstat.com/china/urumqi> [Accessed 20 September 2022]

Population Stat b 2021: World Statistical Data. 2021. Available at: <https://populationstat.com/china/yinchuan> [Accessed 27 September 2022]

Railway Technology 2006: Qinghai-Tibet Heavy Rail Line. 2006. Available at: <https://www.railway-technology.com/projects/china-tibet/> [Accessed 21 September 2022]

Railway Technology 2014: Lanxin (Lanzhou–Xinjiang) High-Speed Rail Line. 2014. Available at: <https://www.railway-technology.com/projects/lanxin-high-speed-rail-line-china/> [Accessed 30 September 2022]

The Government Website of Shaanxi Province 2022: Xi'an Economic & Technological Development Zone. 2022. Available at: en.shaanxi.gov.cn/business/dz/ndz/201708/t20170830_1594631.html [Accessed 22 September 2022]

Zhou 2022: Zhou, Qian. China Briefing: China's Most Productive Provinces and Cities as per 2021 GDP Statistics. 2022. Available at: <https://www.china-briefing.com/news/chinas-2021-gdp-performance-a-look-at-major-provinces-and-cities/> [Accessed 7 September 2022]